

*Михайлова І. М.,
кандидат юридичних наук,
науковий консультант відділу забезпечення роботи першої судової палати
Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Анотація. Наукова стаття присвячена аналізу окремих організаційно-правових заходів забезпечення захисту прав інтелектуальної власності. На основі вивчення доктринальних підходів щодо захисту прав інтелектуальної власності автором виділено проблемні питання доцільності створення Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності. Досліджено форми захисту прав інтелектуальної власності – юрисдикційну та неюрисдикційну. Виділено переважну форму неюрисдикційного захисту – самозахист, що проявляється в активних чи пасивних діях особи, спрямованих на запобігання чи припинення порушення власного суб'єктивного права. За юридичним змістом юрисдикційну форму захисту диференційовано на загальну (захист прав на об'єкти інтелектуальної власності у судовому порядку) і спеціальну форму здійснення передбачених законом засобів захисту (адміністративний порядок захисту зазначених прав).

Підсумовано, що найефективнішою юрисдикційною формою захисту права інтелектуальної власності є судовий захист, що здійснюється судами загальної юрисдикції у порядку цивільного чи кримінального провадження, адміністративними та господарськими судами. Констатовано, що способи судового захисту інтелектуальних прав визначені статтею 432 ЦК України. Допускається застосування інших способів захисту, передбачених як загальними нормами статті 16 ЦК України, так і іншими законами. Статтею 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права» деталізовано способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав. Наведено нормативно-правові особливості захисту прав інтелектуальної власності під час воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України. Окреслено класифікацію справ за юрисдикціями щодо захисту прав інтелектуальної власності у цивільному та господарському судочинстві.

Проаналізовано нормативно-правові засади створення Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності. На підставі даних судової статистики доведено актуальність створення вказаного вищого спеціалізованого суду. Автором сформульовано висновки про доцільність передачі з юрисдикції Касаційного господарського суду та Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Вищому спеціалізованому суду з питань інтелектуальної власності процесуальних повноважень із перегляду в касаційному порядку судових рішень у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності. Внаслідок цього у новоутвореному вищому спеціалізованому суді буде забезпечено належне навантаження для професійних суддів. Зауважено про необхідність подальших наукових розвідок щодо нормативно-правового забезпечення судочинства у справах про захист прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: захист прав інтелектуальної власності, судовий захист, суд, судова статистика, цивільне та господарське судочинство.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Судовий захист є механізмом збалансованого комплексного й ефективного врегулювання спорів з питань інтелектуальної власності. У питаннях захисту прав інтелектуальної власності одним із головних факторів є своєчасне регулювання нормативно-правової бази для належної охорони авторських прав і прав промислової власності та узгодження її із загальноєвропейськими імперативами, адаптація її до норм права Європейського Союзу [1]. Побудова судів за принципом спеціалізації є найбільш прогресивною формою організації діяльності судової системи, адже це надає додаткові гарантії справедливого правосуддя, розцінюється як засіб підвищення якості правосуддя, його доступності для населення та дієвості судової системи. Завдяки процесуальній реалізації особливостей роботи спеціалізованого суду забезпечується оперативність, економічність та гнучкість процедури розгляду справ [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В юридичній літературі існують різні доктринальні підходи щодо захисту прав інтелектуальної власності. Іноземні фахівці, а саме: Доріс Лонг, Патріція Рей досліджували організаційно-правові засоби захисту прав інтелектуальної власності, які застосовуються в разі порушення прав інтелектуальної власності згідно з нормами національного та міжнародного законодавства [12]. Окремі питання застосування моделей правового регулювання та систематизації права інтелектуальної власності досліджувались Шабаліним А. В. [13]. Аналіз реалізації та заходів захисту законних інтересів у правовідносинах з інтелектуальної власності, зокрема, шляхом обмеження й вичерпання прав інтелектуальної власності правоволодільців та заінтересованих осіб проведено Венедіктовою І. В. [14]. Також питання судового захисту прав інтелектуальної власності вивчалися та коментувалися у засобах масової інформації суддями, вітчизняними адвокатами, фахівцями у галузі права. Проте проблемні питання щодо актуальності створення Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності лишилися невіршеними.

Постановка завдання. Дослідити перспективу реалізації судового захисту прав інтелектуальної власності в організаційно-правовому контексті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія права визначає форми захисту прав інтелектуальної власності, як комплекси організаційних заходів, спрямованих на захист прав

і законних інтересів авторів, виконавців, виробників фонограм, відеограм, організацій мовлення, винахідників та інших суб'єктів прав інтелектуальної власності. Правники класифікують форми захисту прав інтелектуальної власності на юрисдикційну та неюрисдикційну [12].

Неюрисдикційна форма захисту прав включає дії юридичних і фізичних осіб щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, які здійснюються ними самостійно, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів. Переважною формою неюрисдикційного захисту є самозахист, що проявляється в активних чи пасивних діях особи, спрямованих на запобігання чи припинення порушення власного суб'єктивного права [9].

Стаття 19 Цивільного кодексу України передбачає самозахист цивільних прав. Так, особа має право на самозахист своїх прав від порушень і протиправних посягань. Самозахистом визнається застосування особою, право якої порушено, засобів протидії, що не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства. Способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, та характеру дій, якими ці права порушені, і не можуть суперечити вимогам закону. Способи самозахисту можуть обиратися особою або визначатися законом, іншими правовими актами чи договором.

Ця форма самозахисту у відносинах авторства на практиці трапляється в поодиноких випадках. І хоча вона є дещо малозначущою, та все ж не може ігноруватися, бо стаття 55 Конституції України гарантує кожному невід'ємне право будь-якими незабороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Зазначене охоплює право особи вдатися як до юрисдикційного, так і неюрисдикційного захисту. Неможливість вдатися до юрисдикційного захисту не є умовою законності самозахисту, адже здійснення особою права на захист на свій розсуд згідно із частиною першою статті 20 ЦК України передбачає вільний вибір особою не тільки способу, але й форми захисту [7]. Аналогічної позиції дотримується й Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду під час розгляду касаційних скарг та перегляду справ про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності [15].

Юрисдикційна форма захисту прав передбачає діяльність уповноважених державою органів щодо захисту порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності або прав, що оспоруються. Суть її полягає у зверненні особи, права і законні інтереси якої порушено неправомірними діями, за захистом до державних або інших компетентних органів, які уповноважені вжити необхідних заходів для відновлення порушеного права і припинення правопорушення.

Юрисдикційна форма захисту прав поділяється на загальну і спеціальну форму здійснення передбачених законом засобів захисту. Відповідно до загальної форми захист прав на об'єкти інтелектуальної власності здійснюється у судовому порядку. Спеціальною формою захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є адміністративний порядок захисту цих прав. Він застосовується лише у випадках, вказаних у законодавстві. Наявність інституту юрисдикційного захисту відповідає міжнародним вимогам щодо захисту авторських прав. Інститут юрисдикційного захисту містить великий потенціал, здатний забезпечити врегулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності на достатньому рівні.

Найефективнішою юрисдикційною формою захисту права інтелектуальної власності є судовий захист, що здійснюється судами загальної юрисдикції у порядку цивільного чи кримінального провадження, адміністративними та господарськими судами. Судовий захист здійснюється в Україні на загальних принципах судочинства [8].

Способи судового захисту інтелектуальних прав визначені статтею 432 ЦК України. До них належать: застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів; вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь; застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Викладений перелік не є вичерпним, допускається застосування інших способів захисту, передбачених як загальними нормами статті 16 ЦК України, так і іншими законами.

Також статтею 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права» деталізовано способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав. З метою гармонізації українського законодавства у галузі авторського права з європейським правом, парламентом в зазначений закон у грудні 2022 року внесені зміни, якими відповідно змінено й положення ЦК України.

Так, статтею 55 Закону України у редакції від 01 грудня 2022 року № 2811-IX «Про авторське право і суміжні права» визначено суб'єктів, повноважних звертатись за захистом авторського права або суміжних прав, а також права особливого роду (*sui generis*) у встановленому порядку до суду, зміст вимог про захист авторського права та/або суміжних прав. Частиною третьою статті 55 Закону України у редакції від 01 грудня 2022 року № 2811-IX «Про авторське право і суміжні права» визначено й способи відновлення порушених прав інтелектуальної власності в судовому порядку.

Крім того зазначеним законом внесено зміни до низки чинних законодавчих актів: Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, законів України «Про видавничу справу»; «Про кінематографію», «Про захист економічної конкуренції», «Про гастрольні заходи в Україні», «Про театри і театральну діяльність», «Про електронну комерцію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав». Законом визначає: – перелік об'єктів авторського права; – перелік творів, які не є об'єктами авторського права; – строк чинності авторського права; – перелік об'єктів суміжних прав; – строк чинності суміжних прав. Закон вре-

гульовує: – механізми охорони об'єктів авторського права; – питання, пов'язані з виникненням і здійсненням авторського права; – особливості авторського права на службові твори; – особливості авторського права на твори, створені за замовленням; – особливості авторського права на аудіовізуальні твори, музичні недраматичні твори, складені твори, похідні твори, комп'ютерні програми, бази даних; – випадки та особливості вільного використання творів; – перехід авторського права у спадщину; – визнання творів та об'єктів суміжних прав сирітськими; – перехід творів і об'єктів суміжних прав у суспільне надбання; – випадки та особливості вільного використання об'єктів суміжних прав; – особливості здійснення авторами права на частку від суми продажу оригіналу твору мистецтва (право слідування); – особливості здійснення авторського права і суміжних прав права на винагороду; – особливості здійснення майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав; – передання (відчуження) майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав; – механізми захисту авторського права і суміжних прав; – порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет; – особливості укладання договорів щодо розпоряджання майновими правами на об'єкти авторського права або суміжного права та договорів у сфері колективного управління майновими правами на об'єкти авторського права і (або) суміжних прав; – порядок збирання, розподілу і виплати організаціями колективного управління винагороди на користь правовласників [3].

Війна безпосередньо впливає на усі сфери життя, зокрема й на врегулювання прав інтелектуальної власності та правовий режим її захисту. Однак повномасштабна війна не стала на заваді охорони прав інтелектуальної власності в Україні.

Слід звернути увагу що Законом України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» встановлено, що з дня введення в Україні воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, зупиняється перебіг строків для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених законами України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг", "Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів", "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", "Про правову охорону географічних позначень", "Про авторське право і суміжні права", "Про охорону прав на сорти рослин" передбачені цими законами та нормативними актами строки, зокрема, але не виключно, строки подання заперечення проти заявки або дії міжнародної реєстрації в Україні, строки оскарження рішення Національного органу інтелектуальної власності України за заявкою у судовому порядку або до Апеляційної палати, строки подання заяви про визнання прав на винахід недійсними, строки, протягом яких можливе поновлення пропущених строків, тощо, за виключенням строків, встановлених для здійснення дій Національним органом інтелектуальної власності України або центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони прав на сорти рослин, відомості, необхідні для набуття прав на сорт, та за виключенням окремих випадків, встановлених цим Законом. З дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, перебіг цих строків продовжується з урахуванням часу, що минув до їх зупинення.

Майнові права інтелектуальної власності, строк чинності яких спливає на день введення в Україні воєнного стану або під час дії воєнного стану, залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану. З дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, чинність майнових прав інтелектуальної власності може бути продовжена у встановленому порядку з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом [4].

Передбачені цим Законом правила зупинення перебігу строків не тягнуть за собою зупинення дії свідоцтв, патентів, якими засвідчується виникнення прав інтелектуальної власності відповідно до законодавства, а також відповідних прав інтелектуальної власності. Під час дії воєнного стану встановлені законодавством права інтелектуальної власності продовжують діяти і реалізуються суб'єктами права інтелектуальної власності у повному обсязі.

У цивільному судочинстві категорії справ диференційовані на такі: справи у спорах щодо прав інтелектуальної власності, з них: щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, щодо торговельної марки (знака для товарів і послуг), щодо авторських прав, щодо суміжних прав [5].

Вищезазначеним способом захисту кореспондують категорії справ за судовими юрисдикціями у господарському судочинстві: справи у спорах щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, з них: щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок щодо торговельної марки (знаку для товарів і послуг), з них: щодо визнання торговельної марки добре відомою (щодо комерційного найменування, щодо права попереднього користування), щодо авторських та суміжних прав, з них колективного управління майновими правами автора та суміжними правами.

Згідно з положеннями статей 17, 31, 32 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» для розгляду окремих категорій справ в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди як суди першої та апеляційної інстанції з розгляду окремих категорій справ. Вищими спеціалізованими судами є: 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності; 2) Вищий антикорупційний суд. Вищі спеціалізовані суди розглядають справи, які віднесені до їх юрисдикції процесуальним законом.

Проте жоден процесуальний кодекс (Кодекс адміністративного судочинства, Господарський процесуальний кодекс, Цивільний процесуальний кодекс, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінально-процесуальний кодекс) не регламентує процесуальні аспекти здійснення судочинства Вищим судом з питань інтелектуальної власності. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» також не містить вказівки на процесуальний закон, згідно з яким слід здійснювати судочинство у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності.

Разом з тим, згідно зі статтею 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у Касаційному господарському суді у складі Верховного Суду (далі – КГС) обов'язково створюється окрема палата для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством. Інші палати у касаційних судах створюються за рішенням зборів суддів касаційного суду.

Судом касаційної інстанції у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності є КГС. У КГС діє судова палата для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності,

а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством [2].

Структурний аналіз результатів розгляду основних категорій господарських справ протягом 2019 року засвідчив, що справи зі спорів, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності становили – 0,5 % [392] від загальної кількості справ, розглянутих в касаційному порядку [16].

У 2020 році частка розглянутих в касаційному порядку справ зі спорів, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності становила – 0,6 % [491], зі спорів щодо застосування антимонопольного законодавства – 0,8 % [666] від кількості усіх розглянутих від кількості усіх розглянутих в касаційному порядку господарських справ. Тобто упродовж 2020 року в касаційному порядку розглянуто 1,3 %, або 75 справ у спорах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності від кількості усіх розглянутих справ в касаційному порядку [17].

Структурний аналіз результатів розгляду основних категорій господарських справ протягом 2021 року характеризувався стійкою тенденцією щодо незмінності питомої ваги розглянутих справ за категоріями. Так, у 2021 році (порівняно з 2020 роком) кількість розглянутих господарськими судами справ щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності збільшилася на 16,5 % – до 0,6 тис. із 0,5 тис. Протягом 2021 року в Касаційному господарському суді збільшилася кількість розглянутих справ по суті та закритих провадженням – на 28,8 % [до 7,6 тис. із 5,9 тис. у 2020 році], зокрема побільшало вирішених спорів судовою палатою для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством – на 24,1 % [до 1,2 тис. із 1 тис.] [18].

Слід констатувати, що незначна частка справ у спорах щодо прав інтелектуальної власності також розглядається судами загальної юрисдикції (першої та апеляційної інстанцій). В касаційному порядку перегляд судових рішень у спорах зазначеної категорії здійснюється Касаційним цивільним судом у складі колегій суддів судових палат (в Касаційному цивільному суді у складі Верховного Суду спеціалізація суддів відсутня) (далі – КЦС).

Аналіз даних судової статистики дозволяє стверджувати, що частка спорів щодо захисту прав інтелектуальної власності, що розглядаються судами загальної юрисдикції є значно меншою, ніж у господарському судочинстві.

Так, у 2019 році місцевими загальними судами розглянуто 196 цивільних справ у спорах щодо прав інтелектуальної власності, що становить 0,04% від загальної кількості справ, розглянутих місцевими загальними судами [513,6 тис.]. З них у спорах щодо авторських прав місцевими загальними судами розглянуто 96 справ, тобто майже половина від усіх розглянутих справ у спорах щодо прав інтелектуальної власності.

У 2019 році апеляційними загальними судами переглянуто 68 рішень суду за апеляційними скаргами на судові рішення у спорах щодо прав інтелектуальної власності, з них щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок – 6 рішень, щодо торговельної марки (знака для товарів і послуг) – 23 рішення, щодо авторських прав – 25 рішень суду.

КЦС розглянуто 71 цивільну справу за касаційними скаргами у спорах щодо прав інтелектуальної власності, що становило 0,2 % від цивільних справ за касаційними скаргами,

розглянутих КЦС упродовж 2019 року (31,9 тис.), з них 36 цивільних справ за касаційними скаргами у спорах щодо авторського права, що становить 0,1 % від загальної кількості цивільних справ за касаційними скаргами, розглянутих КЦС упродовж 2019 року (31,9 тис.).

У 2020 році місцевими загальними судами розглянуто 87 цивільних справ у спорах щодо прав інтелектуальної власності, що становить 0,2 % від загальної кількості справ, розглянутих місцевими загальними судами [454,6 тис.]. З них у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок – 14 справ, щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок – 17 справ, щодо авторських прав місцевими загальними судами розглянуто 27 справ.

У 2020 році апеляційними загальними судами переглянуто 49 рішень суду за апеляційними скаргами у спорах щодо прав інтелектуальної власності, з них щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок – 10 рішень, щодо торговельної марки (знака для товарів і послуг) – 12 рішень, щодо авторських прав – 14 рішень суду.

КЦС розглянуто 50 цивільних справ за касаційними скаргами у спорах щодо прав інтелектуальної власності, що становить близько 0,2 % від загальної кількості цивільних справ за касаційними скаргами, розглянутих КЦС упродовж 2020 року [26,8 тис.], з них 16 цивільних справ за касаційними скаргами у спорах щодо авторського права, що становить майже 1 % від загальної кількості цивільних справ за касаційними скаргами, розглянутих КЦС упродовж 2020 року [26,8 тис.].

У 2021 році місцевими загальними судами розглянуто 133 цивільних справи у спорах щодо прав інтелектуальної власності, що становить 0,03% від загальної кількості справ, розглянутих місцевими загальними судами [525,6 тис.].

З них у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок – 20 справ, щодо торговельної марки (знака для товарів і послуг) – 31 справа, щодо авторських прав місцевими загальними судами розглянуто 48 справ.

У 2021 році апеляційними загальними судами переглянуто 50 рішень суду за апеляційними скаргами у спорах щодо прав інтелектуальної власності, з них щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок – 12 рішень, щодо торговельної марки (знака для товарів і послуг) – 14 рішень, щодо авторських прав – 16 рішень суду.

КЦС розглянуто 47 цивільних справ за касаційними скаргами у спорах щодо прав інтелектуальної власності, що становить близько 0,2 % від загальної кількості цивільних справ за касаційними скаргами, розглянутих КЦС упродовж 2021 року [24,5 тис.], з них 13 цивільних справ за касаційними скаргами у спорах щодо авторського права, що становить майже 1 % від загальної кількості цивільних справ за касаційними скаргами, розглянутих КЦС упродовж 2021 року [24,5 тис.].

У 2022 році результативність здійснення правосуддя на підставі касаційних скарг і справ у господарському та цивільному судочинстві за категоріями судових справ становила 1,2 % [83] у справах стосовно захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності від загальної кількості [7,1 тис.] розглянутих справ господарського судочинства та 0,2 % [31] у спорах щодо прав інтелектуальної власності від загальної кількості розглянутих справ цивільного судочинства [близько 16 тис.] [19].

Аналіз даних судової статистики у господарських та цивільних справах про захист прав інтелектуальної власності

дозволяє висувати про доцільність створення окремого суду для реалізації прав на захист інтелектуальних прав, що у господарському та цивільному судочинстві

Слід зазначити, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності, або ІР-суд – вищий спеціалізований суд у судовій системі України, створений згідно з Указом Президента України від 29 вересня 2017 року №299/2017 «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» у порядку реалізації судової реформи 2016 року.

Вищий суд з питань інтелектуальної власності утворюється протягом дванадцяти місяців з дня набрання чинності Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (у редакції Закону України про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) від 02 червня 2016 року № 1401-VIII).

31 липня 2018 року Державною судовою адміністрацією України визначено кількість суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності – 30 одиниць, з яких 9 суддів Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності [6].

05 жовтня 2018 року Вищою кваліфікаційною комісією суддів України оголошено конкурс на зайняття 9 вакантних посад суддів Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який триває.

13 лютого 2020 року здійснено державну реєстрацію новоутвореної юридичної особи – Вищого суду з питань інтелектуальної власності, про що внесено запис до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Загалом, в Україні за підтримки міжнародних партнерів триває процес створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Фахівці у сфері захисту прав інтелектуальної власності стверджують про виникнення проблемних та дискусійних питань під час вирішення зазначеної категорії справ щодо їх підсудності, щодо спеціалізації професійних суддів, у провадженні яких знаходяться такі справи, а також щодо дотримання засад єдності судової практики у зазначеній сфері. Зазначене свідчить про актуальність створення вказаного вищого спеціалізованого суду [11].

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Констатуємо, що за умови передачі повноважень перегляду в касаційному порядку судових рішень у справах щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності (з юрисдикції Касаційного господарського суду) та у спорах щодо прав інтелектуальної власності, з них щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, щодо торговельної марки (знаку для товарів і послуг), щодо авторських прав (з юрисдикції КЦС) є доцільним та актуальним створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. З урахуванням зазначених нормативно-правових та організаційно-правових заходів, спрямованих на захист порушених прав інтелектуальної власності, у новоутвореного вищого спеціалізованого суду в цій сфері буде забезпечене належне навантаження для професійних суддів, їх спеціалізація та концентрація виключно на спорах щодо права інтелектуальної власності.

Предметом подальших наукових розвідок може стати нормативно-правове забезпечення судочинства у зазначеній категорії судових справ, що сприятиме дотриманню принципу правової визначеності та впевненості осіб у потребі звертатися

саме до відповідного компетентного суду в порядку встановленого процесуальним законом.

Література:

1. Постанова Верховної Ради України від 29 липня 2022 року № 2483-IX «Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції» *Голос України* від 03 серпня 2022 року. № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2483-20>
2. Закон України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» *Відомості Верховної Ради України* від 29 липня 2016 року. 2016 р., № 31, стор. 7, стаття 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
3. Закон України від 01 грудня 2022 року № 2811-IX «Про авторське право і суміжні права». *Голос України* від 31 грудня 2022 року. № 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
4. Закон України від 1 квітня 2022 року № 2174-IX «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України». *Голос України* від 12 квітня 2022 року. № 84. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text>
5. Наказ Державної судової адміністрації України від 21 грудня 2018 року № 622 «Про затвердження Загального класифікатора спеціалізації суддів та категорій справ» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0622750-18#Text>
6. Наказ Державної судової адміністрації України від 31 липня 2018 року № 372 «Про визначення кількості суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності» URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/file/DSA/2018_DSA_NAKAZY/N_372_2018.pdf
7. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи/за ред. І. В. Спасиво-Фатєєвої. – Харків: ЕКУС, 2020. – 928 с. – с. 201.
8. Цивільне право України. Загальна частина: підручник/за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика. – 5-те вид., стереотипне. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 976 с.
9. Святоцький О.Д. Право інтелектуальної власності: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 362 с.
10. Ігор Новіков Вищий ІР суд має розв'язати безліч проблем, але поки сам залишається проблемою. Закон і бізнес. URL: https://zib.com.ua/ua/147582-vischiy_ip-sud_mae_rozvyazati_bezlich_prob-lem_ale_poki_sam_z.html
11. Сергій Барбашин, заступник голови комітету НААУ з інтелектуальної власності, керуючий партнер Trustme Law Firm Чому потрібен Україні Вищий суд з питань інтелектуальної власності? У чому полягає актуальність його створення? Закон і бізнес. URL: https://zib.com.ua/ua/147582-vischiy_ip-sud_mae_rozvyazati_bezlich_prob-lem_ale_poki_sam_z.html
12. Доріс Лонг, Патріція Рей, Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. – К.: «К.І.С.», 2007.– 448 с.
13. Шабалін А. В. Про деякі аспекти систематизації законодавства у сфері права інтелектуальної власності // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2022. № 2. с. 15-21.
14. Венедиктова І. В. Окремі аспекти захисту законних інтересів у праві інтелектуальної власності. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2013/04/Venediktova.pdf>
15. Постанова КГС у складі ВС від 17.10.2018 у справі № 910/16/18 [Електронний ресурс]. База даних «VERDICTUM», версія 2.0; постанова КГС у складі ВС від 17.10.2018 у справі № 910/19/18 [Електронний ресурс]. База даних «VERDICTUM», версія 2.0.
16. Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ у 2019 році URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_Gosp_sudu_2019.pdf

17. Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ у 2020 році URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2020_%20analiz_KGS.pdf
18. Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ у 2021 році URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2020_%20analiz_KGS.pdf
19. Звіт про здійснення правосуддя Верховним Судом за 2022 рік // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/zvi/1_Zvit_1_VS_2022.pdf

Mikhailova I. Organizational and legal aspects of judicial protection of intellectual property rights

Summary. The article is devoted to the analysis of certain organizational and legal measures to ensure the protection of intellectual property rights. Based on the study of doctrinal approaches to the protection of intellectual property rights, the author identifies problematic issues of the expediency of establishing the High Specialized Court for Intellectual Property. The author analyzes the forms of protection of intellectual property rights – jurisdictional and non-jurisdictional. The author emphasizes the predominant form of non-jurisdictional protection – self-defense, which is manifested in active or passive actions of a person aimed at preventing or terminating the violation of his/her own subjective right. According to the legal content, the jurisdictional form of protection is differentiated into general (protection of intellectual property rights in court) and special form of implementation of the statutory remedies (administrative procedure for protection of these rights).

The author concludes that the most effective jurisdictional form of protection of intellectual property rights is judicial protection provided by courts of general jurisdiction in civil or criminal proceedings, as well as by administrative

and economic courts. The author states that the methods of judicial protection of intellectual property rights are defined by Article 432 of the Civil Code of Ukraine. Other remedies provided for by the general provisions of Article 16 of the Civil Code of Ukraine and other laws may be applied. Article 55 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" details the methods of civil protection of copyright and related rights. The author also provides the regulatory and legal peculiarities of intellectual property rights protection during martial law imposed in connection with the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. The author outlines the classification of cases by jurisdictions for the protection of intellectual property rights in civil and commercial proceedings.

The author analyzes the legal framework for the establishment of the High Specialized Court for Intellectual Property. Based on the court statistics, the author proves the relevance of establishing the said High Specialized Court. The author formulates conclusions about the expediency of transferring the procedural powers of cassation review of court decisions in cases involving protection of intellectual property rights from the jurisdiction of the Commercial Cassation Court and the Civil Cassation Court of the Supreme Court to the High Specialized Court for Intellectual Property. As a result, the newly created High Specialized Court will ensure an adequate workload for professional judges. The author notes the need for further scientific research on the regulatory and legal support of proceedings in cases involving the protection of intellectual property rights.

Key words: protection of intellectual property rights, judicial protection, court, court statistics, civil and commercial legal proceedings.